

existiren amb els hispans. Uns i altres passaren a ésser ciutadans romans, quedant així integrats els tres pobles en un de sol.

El port d'Empúries els serví de base per a les seves naus, fins que l'hegemonia passà a Tarragona. Sobre les rústegues muralles antigues hi edificaren les pròpies, com per exemple la que Cèsar va manar construir a l'extrem sud i que corra d'oest a est. Ran mateix, han trobat soterrats l'anfiteatre romà i el gimnàsium o palestra, situats a ambdós llocs de la porta que dona entrada a un carrer porxat, amb capitells, cisternes, conduccions d'aigua... Seguint aquest carrer i decantant vers el costat dret, sorgeix impressionant una còpia de l'estàtua del déu de la Medicina, Eusculapi, –l'autèntica la traslladaren al Museu de Barcelona–, presidint des de l'Acrópolis, (part més alta de la ciutat), el que fou temple edificat en el segle V abans de J. C. En aquest lloc sagrat i en desnivell vers la mar, es troben grans altars per a ofrenes i pedestals que degueren pertànyer a sengles déus. Finalment, en la part baixa i en la cruïlla de dos carrers queda formada una plaça central o Agora.

Les ressenyes donades per Tit Livi i Estrabó van afiançant-se a mesura que avancen les excavacions. El pla de les ruïnes d'Empúries publicat per Pella i Forgas en la seva «Historia del Ampurdán» i reproduït en el llibre que tinc de «L'Arquitectura Romànica a Catalunya» dels autors J. Puig i Cadafalch, Antoni de Folguera, i J. Goday i Casals, editat en el 1907, ens donaven ja unes doctes referències de l'antiga Emporion confirmades i ampliades considerablement per acreditats autors moderns.

Com a colofó he de remarcar la contesta a ço que s'hauran preguntat alguns lectors d'aquestes notes, com abans me les vaig fer com a visitant. Com desapareixé Empúries? Doncs bé, han passat molts centenars d'anys des de la seva fundació; en el decurs del temps s'han succeït veritables cataclismes: guerres, invasions, saqueigs, incendis i abandonaments. Afegim en aquests estralls, les pluges, els vents, principalment la tramuntana; la cursa d'alguns rius zig-zaguejant, tot arrossegant terres i pedres; l'acció química i física dels elements i, la mà de l'home que modificava els accidents del terreny per anar-los aplanant i posar-los en condicions pels conreus, s'establí el braç que enllaçà la Palaiapolis i la Neapolis en el lloc que havia servit per a sojornar-hi les naus gregues, i, més tard les romanes. Els elements i els homes, units, acabaren per soterrar els pobles de l'antiguitat.

Els historiadors i arqueòlegs ens aclareixen el succeït a través dels temps, presentant-nos a més a més per a il·lustrar-nos, la troballa de columnes, estàtues, ceràmiques, monedes, mosaic, sarcòfacs... que fan reeixir admirablement aquells llunyants dies que per l'Emporion entrà a les nostres terres gironines per espargar-se més tard per terres hispanes el comerç, l'art i la cultura de la immortal Grècia.